

ОСНОВНІ ТРЕНДИ НЕПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Непряме оподаткування займає особливе місце в сфері як оподаткування, так і бюджетній сфері, оскільки через непрямі податки держава реалізує перерозподіл фінансових ресурсів між різними категоріями споживачів – широкими верствами населення, підприємствами, бюджетом, резидентами та нерезидентами. У контексті посилення стимулюючої та регулюючої функції оподаткування, роль непрямих податків є надзвичайно вагомою.

Характерною рисою кількох останніх років в Україні стало зміщення акцентів з прямого оподаткування на непряме. З початком фінансової кризи, коли бюджети багатьох країн постраждали через скорочення надходжень від податків на доходи, акценти зсунилися в бік непрямих податків. Так, середня ставка податку на додану вартість (як серед країн-членів ЄС, так і ОЕСР) зросла з 19,5% до 21,5%.

До основних трендів непрямого оподаткування на сучасному етапі можна віднести наступні:

1. Непрямі податки залишаються важливим і надійним джерелом наповнення бюджету. Вони становлять приблизно третину сумарних податкових надходжень країн-членів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). ПДВ або податок на товари та послуги стягується в 160 країнах, і кількість їх зростає. З 1 квітня 2016 року введено ПДВ в Пуерто-Ріко – це перша юрисдикція з такою системою у складі США (у США не існує податку на додану вартість, а справляється податок з обороту). У зв'язку з падінням цін на нафту країни Перської Затоки обговорюють введення ПДВ з 2018 року. Реформи непрямого оподаткування намічені в Китаї та Індії. У країнах Європи сповільнився темп зростання ставок ПДВ. В Україні історично частка ПДВ у податкових надходженнях досить висока – в середньому на рівні до 40%. Загалом у структурі податкових систем провідних країн Європи у середньому частка непрямих податків у ВВП в 1,8 раза перевищує частку прямих податків.

Непрямі податки стали не лише надійним джерелом доходів бюджетів країн світу, змінилась і структура державних доходів від непрямих податків. На сучасному етапі головну роль серед непрямих податків відіграють універсальні непрямі податки, переважно ПДВ. 30

років тому основну частину акцизів складали специфічні податки на товари і послуги, такі як акцизні податки.

Стабільно зростає частка акцизного податку в податкових надходженнях в Україні (з 8% у 2008 році до 15% у 2015 році та 18% у 2016 році). З 2016 року ставка акцизного податку на спиртне збільшена вдвічі-втричі; істотно виріс акциз на тютюнові вироби.

Розширення вільної торгівлі, яка звільняє товари від ввізного мита, призводить до того, що фіскальні органи різних країн все більше звертають увагу на походження товарів, їх класифікацію для повноти оподаткування митом тих поставок, які не відповідають встановленим критеріям. Така ж тенденція спостерігається й в Україні.

2. Розвиток електронної комерції є викликом для стягнення непрямих податків. Темпи електронної комерції в світі стрімко зростають (з \$695 млрд в 2013 році до \$1156 млрд в 2016 році). У зв'язку з цим деякі країни прагнуть знизити поріг оподаткування для товарів або ввести обов'язкову реєстрацію операторів електронної комерції для цілей оподаткування у своїх країнах. У той же час, сучасне міжнародне податкове законодавство, яке регулює електронну комерцію, базується на територіальному принципі, відмінностях законодавства, інформації про грошові потоки та їх власників тощо. В кожному окремому випадку електронної комерції ці принципи діють зовсім по-іншому, оскільки встановити власника цифрового капіталу, ідентифікувати та контролювати трансакції в Інтернеті дуже складно. Отже, оподаткування електронної комерції є серйозним питанням для міжнародних установ та фіскальних органів у всьому світі.

3. Розширення використання цифрових технологій при здійсненні контролю за сплатою непрямих податків. Фіскальні органи використовують електронні перевірки платників податків, електронну звітність, виписку рахунків в електронному вигляді, запитують дані у банків щодо розрахунків, контролюючи сплату податків в реальному часі. Україна також далеко просунулася в цьому напрямку – із запровадженням системи електронного адміністрування ПДВ і акцизу при продажу палива. Широко використовують інформаційні технології митні органи для управління ризиками і контролю правильності визначення митної вартості, електронного декларування товарів, що переміщуються через кордон.

Очевидно, що за багатьма напрямками Україна вписується у світові тренди непрямого оподаткування. Отже, необхідно очікувати посилення контролю за стягненням непрямих податків, вдосконалення оподаткування електронної комерції, більш широкого використання інформаційних технологій тощо.